

คู่มือการจัดการองค์ความรู้
เรื่อง

คู่มือการดำเนินคดีปกครอง
(สำหรับข้าราชการ พนักงานราชการ ตำแหน่งนิติกร)

กองนิติการ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

วัตถุประสงค์

เพื่อให้บุคลากรของกองนิติการหรือบุคคลอื่นที่สนใจได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในดำเนินคดีปกครองของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีปกครอง การประสานงานและการดำเนินการก่อนและหลังการยื่นคำคู่ความ การอุทธรณ์ และการบังคับคดี หรือศึกษาเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ขอบเขต

คู่มือการดำเนินคดีปกครองเล่มนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการดำเนินคดีปกครองที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกองนิติการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้เห็นกระบวนการในการปฏิบัติงานทั้งหมดในการดำเนินคดีปกครอง

คำจำกัดความ

คดีปกครอง คือ คดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง

การเตรียมการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีปกครอง

๑. กรณีขอให้ฟ้องคดีหรือสำนวนว่าต่าง การเตรียมการมีดังนี้

๑.๑ ให้เจ้าของสำนวนจัดทำสรุปข้อเท็จจริงแสดงความเป็นมาของคดี เริ่มต้นจากฐานะทางกฎหมายของหน่วยงาน ฐานะทางกฎหมายของผู้ถูกฟ้องคดี ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับผู้ถูกฟ้องคดี ข้อโต้แย้งสิทธิที่เกิดขึ้น หน่วยงานได้ดำเนินการทวงถามให้เป็นไปตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด และ/หรือสัญญา กำหนดแล้วหรือไม่ ประการใด หรือได้แจ้งสงวนสิทธิการเรียกเงินค่าปรับและบอกเลิกสัญญาแล้วหรือไม่ ประการใด ผู้ถูกฟ้องคดีละเลยไม่ชำระหนี้หรือไม่ อย่างไร ความประสงค์ของหน่วยงานที่จะเรียกร้องจากผู้ถูกฟ้องคดี พร้อมสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องให้สัมพันธ์กับข้อเท็จจริงดังกล่าวตามลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง โดยต้องรับรองความถูกต้องของสำเนาเอกสารทุกแผ่นทุกหน้า และให้ผู้ประสานงานคดีนำมาส่ง หากไม่ถูกต้องครบถ้วน จะได้ แนะนำให้ดำเนินการต่อไป

๑.๒ เจ้าของสำนวนต้องชี้แจงข้อเท็จจริงในประเด็นที่เกี่ยวกับวันครบกำหนดระยะเวลา การฟ้องคดีตามความในมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ในวันใด พร้อมเหตุผลว่าคดีดังกล่าวครบระยะเวลาการฟ้องคดีในวันดังกล่าวเพราะเหตุใด มาในหนังสือนำเสนอเรื่องเพื่อดำเนินคดี ทั้งนี้ ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนมาก ที่ นร ๐๕๐๕/ว ๑๘๔ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๙ และมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง โดยการส่งเรื่องไปยังสำนักงานคดีปกครองเพื่อดำเนินคดีนั้น ให้หน่วยงานเร่งรัด รวบรวม ข้อเท็จจริงพร้อมพยานหลักฐานให้ครบถ้วน และส่งไปยังสำนักงานศาลปกครองก่อนครบกำหนดระยะเวลาฟ้องคดีไม่น้อยกว่า ๓ เดือน

๑.๓ เอกสารที่เกี่ยวข้องหากต้องปิดอากรแสตมป์ให้ปิดอากรแสตมป์ให้ครบถ้วนตามกฎหมาย และขีดฆ่าอากรแสตมป์ให้ครบถ้วน ก่อนคัดถ่ายสำเนาเพื่อประกอบการพิจารณา

๑.๔ เอกสารแสดงฐานะของผู้ถูกฟ้องคดี

กรณีบุคคลธรรมดา หน่วยงานต้องดำเนินการคัดถ่ายแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎรไปประกอบการพิจารณา

กรณีนิติบุคคล ต้องส่งหนังสือรับรองการจดทะเบียนของนิติบุคคลฉบับปัจจุบันที่คัดถ่ายมาไม่เกิน ๑ เดือน ในขณะที่ส่งเรื่องเพื่อพิจารณาถึงฐานะของนิติบุคคลว่าถูกขีดชื่อออกจากทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทแล้วหรือไม่ ประการใด

๑.๕ ผลการตรวจสอบสถานภาพการล้มละลายของผู้ที่จะถูกดำเนินคดี

๑.๖ ใบมอบอำนาจให้ดำเนินคดี คำสั่งมอบอำนาจ หรือคำสั่งแต่งตั้งการดำรงตำแหน่งของผู้มอบอำนาจ หลักฐานบัตรประจำตัวของผู้แทน หรือผู้มอบอำนาจ อย่างน้อยจำนวน ๒ ชุด

๑.๗ ในกรณีที่พนักงานอัยการเจ้าของสำนวน เห็นว่า พยานหลักฐานที่รวบรวมมาข้างต้นเพียงพอแก่การดำเนินคดีแล้ว จึงจะได้มีหนังสือแจ้งให้คำนวณดอกเบี้ยให้ถูกต้องสอดคล้องตามสัญญา และ/หรือ เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดจนถึงกำหนดวันที่จะฟ้องคดี

๑.๘ เมื่อพนักงานอัยการเจ้าของสำนวน เห็นว่า คดีดังกล่าวมีหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการฟ้องร้อง และได้กำหนดวันที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีแล้ว พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจะได้ประมาณการค่าธรรมเนียมศาลที่ต้องชำระ และมีหนังสือแจ้งให้เตรียมเงินค่าธรรมเนียมไปชำระยังศาลปกครอง โดยหน่วยงานอาจชำระเป็นเงินสด หรือเช็คธนาคารสั่งจ่ายในนาม “เงินค่าธรรมเนียม และเงินค่าปรับของสำนักงานศาลปกครอง..”

ทั้งนี้ เอกสารหลักฐานที่ได้จัดส่งให้พนักงานอัยการ เจ้าของสำนวนควรจัดทำสำเนาเอกสารเก็บไว้ จำนวน ๑ ชุด เพื่อประโยชน์การทำความเข้าใจในชั้นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดต่อไป

สำหรับกรณีหน่วยงานราชการส่งเรื่องเพื่อให้ดำเนินคดีกับหน่วยงานราชการด้วยตนเอง ปัจจุบันมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐ และการดำเนินคดี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยเมื่อหน่วยงานของรัฐมีข้อโต้แย้งหรือพิพาทกันเอง ต้องดำเนินการเพื่อยุติข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทภายในฝ่ายปกครองตามระเบียบฯ ก่อน หากไม่ปฏิบัติ ถือเป็นกรณีที่ยังไม่ได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามขั้นตอนก่อนฟ้องคดี อันเป็นเงื่อนไขการฟ้องคดี ตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ศาลปกครองย่อมไม่อาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาได้ (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ คร.๙๐/๒๕๖๓) (เดิมฟ้องได้ เพราะเป็นมติ ครม. ๑๒ ธ.ค. ๔๙, ๒๓ ม.ค.๕๐ และ ๙ มิ.ย.๕๘ ปัจจุบัน มติครม.ดังกล่าว ถูกยกเลิกโดยหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๕/ว ๒๒๑ ลงวันที่ ๑ พ.ค. ๖๑

๒. กรณีขอให้ยื่นคำให้การ หรือฟ้องแย้ง การเตรียมการมีดังนี้

๒.๑ กรณียื่นคำให้การ หรือสำนวนแก้ต่าง

๒.๑.๑ ให้ตรวจสอบหมายแจ้งคำสั่งศาลที่เรียกให้จัดทำคำให้การว่าคดีดังกล่าว จะครบกำหนดยื่นคำให้การเมื่อใด ในกรณีที่หน่วยงานได้ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำให้การ ให้ติดตามผลคำสั่งของศาล และแจ้งผลคำสั่งศาลให้ปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าวในหนังสือนำเสนอเรื่อง ไปยังสำนักงานคดีปกครอง

๒.๑.๒ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงพร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำคำให้การ โดยมีประเด็นหลักข้างประเด็นตามคำฟ้อง พร้อมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และต้องรับรองความถูกต้องของสำเนาเอกสารทุกแผ่นทุกหน้า

กรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่า คดีที่หน่วยงานถูกฟ้องนั้นไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง และประสงค์จะโต้แย้ง ให้แจ้งความประสงค์พร้อมเหตุผลให้ปรากฏในหนังสือนำส่งเรื่องเพื่อดำเนินคดี

๒.๑.๓ จัดให้มีใบมอบอำนาจให้ดำเนินคดี คำสั่งมอบอำนาจ หรือคำสั่งแต่งตั้งการดำรงตำแหน่งของผู้มอบอำนาจ หลักฐานบัตรประจำตัวของผู้แทน หรือผู้มอบอำนาจ อย่างน้อยจำนวน ๒ ชุด โดยให้ผู้ประสานงานคดีนำมาส่ง

การส่งสำนวนขอให้แก้ต่างนั้น หน่วยงานต้องส่งสำนวนขอให้แก้ต่างไปยังสำนักงานคดีปกครอง โดยมีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ วันทำการ ก่อนครบกำหนดระยะเวลายื่นคำให้การตามหมายแจ้งคำสั่งศาล

๒.๒ กรณีฟ้องแย้ง

หลักเกณฑ์สำคัญของฟ้องแย้ง กล่าวคือ ฟ้องแย้งต้องเกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาตัดสินชี้ขาดเข้าด้วยกัน อีกทั้งฟ้องแย้งต้องไม่เป็นฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขด้วย ดังนั้น เมื่อฟ้องแย้งเป็นคำฟ้องประเภทหนึ่ง ฟ้องแย้งดังกล่าว ต้องดำเนินการฟ้องแย้งเข้ามาภายในระยะเวลาการฟ้องคดีตามความในมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และฟ้องเข้ามาในคำให้การ (แต่จะฟ้องแย้งเข้ามาในคำให้การเพิ่มเติมไม่ได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องฟ้องคดีก็ให้ฟ้องเข้ามาเป็นคดีใหม่)

ส่วนข้อเท็จจริงที่ใช้ในการจัดทำคำฟ้องแย้งนั้น เป็นไปเช่นเดียวกันกับข้อเท็จจริงที่ใช้ในการทำคำฟ้องตามข้อ ๑

๓. กรณีขอให้คัดค้านการขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่ง การขอบรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือการขอให้คุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษา และการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลของคู่กรณีอีกฝ่าย

๓.๑ การดำเนินการไต่สวนคำร้องขอทุเลาการบังคับตามกฎหมาย หรือคำสั่งทางปกครอง

เมื่อได้รับหมายนัดไต่สวนคำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมาย หรือคำสั่งทางปกครอง และหน่วยงานประสงค์ส่งเรื่องให้สำนักงานคดีปกครองเป็นผู้ดำเนินการ ให้ดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ได้ความโดยละเอียด โดยให้มีประเด็นดังต่อไปนี้พร้อมกับหนังสือขอส่งเรื่องให้สำนักงานคดีปกครอง

๓.๑.๑ ให้เจ้าของสำนวนตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ได้ความโดยละเอียดว่า ศาลปกครองได้กำหนดวันนัดไต่สวนในเรื่องดังกล่าววันเวลาใด

๓.๑.๒ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายในการออกกฎ หรือคำสั่งทางปกครอง

๓.๑.๓ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่า หากจะให้กฎหรือคำสั่งทางปกครองมีผลต่อไปตามหลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะ และหลักความต่อเนื่องของกฎหรือคำสั่งทางปกครองแล้ว จะไม่ทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงที่ยากแก่การจะเยียวยาแก้ไขในภายหลัง

๓.๑.๔ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่า หากศาลมีคำสั่งให้มีการทุเลาการบังคับตามกฎหมาย หรือคำสั่งแล้ว จะเป็นอุปสรรคแก่การบริหารราชการแผ่นดิน หรือแก่การบริหารสาธารณะอย่างไร

๓.๒ การดำเนินการไต่สวนคำร้องขอบรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือการขอให้คุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษา

๓.๒.๑ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงหลักข้างประเด็นตามคำขอของผู้ยื่นคำร้องขอบรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือการให้คุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษาให้ได้ความโดยละเอียดว่า คำฟ้องของผู้ฟ้องคดีมีมูลหรือไม่ ในคำร้องขอของผู้ฟ้องคดีได้ระบุค่าขอที่จะขอให้ศาลบรรเทาทุกข์ชั่วคราวหรือไม่ ลักษณะของคำขอมีความสัมพันธ์กับคำฟ้องและคำขอท้ายฟ้องคดีหรือไม่ หากศาลออกคำสั่งบรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือการขอให้คุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษา มีผลเสมือนมีคำพิพากษาให้ผู้ฟ้องคดีที่ยื่นคำขอชนะคดีหรือไม่ หากผู้ฟ้องคดีที่ยื่นคำขอได้มี

คำขอบรรเทาทุกข์ชั่วคราวโดยให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของรัฐ คำขอในทำนองนี้ ศาลคงไม่สามารถออกคำสั่ง บรรเทาทุกข์ชั่วคราวให้ได้ เพราะทรัพย์สินของรัฐไม่อยู่ในข่ายการบังคับคดีตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๑๓๐๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบมาตรา ๓๐๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง อีกทั้งด้วยเหตุผลที่ว่ารัฐมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะชำระหนี้ได้หากแพ้คดี

๓.๒.๒ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่า หากศาลมีคำสั่งให้บรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือการขอให้คุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาคดี เพื่อบังคับตามคำพิพากษาแล้ว จะเป็นอุปสรรค แก่การบริหารราชการแผ่นดิน หรือแก่การบริการสาธารณะอย่างไร เพื่อเป็นเหตุสนับสนุนในการหักล้าง คำขอให้คุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีอีกฝ่าย

๓.๓ การที่หน่วยงานประสงค์ที่จะขอยื่นคำร้องบรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือการขอให้ คุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษา

ให้หน่วยงานดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ได้รับความโดยละเอียดถึงข้อเท็จจริงและเหตุผล ที่จะขอให้ศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการคุ้มครองใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ก่อนคำพิพากษา หรือขอให้ศาลคุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาเพื่อบังคับตามคำพิพากษาพร้อมพยานหลักฐาน หรือเอกสารประกอบข้อเท็จจริงดังกล่าว ไปพร้อมกับหนังสือขอส่งเรื่องให้สำนักงานคดีปกครอง

๓.๔ การไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลของคู่กรณีอีกฝ่าย

ให้ดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริงโดยละเอียด โดยให้มีประเด็นดังต่อไปนี้ไปพร้อมกับหนังสือ ขอส่งเรื่องให้สำนักงานคดีปกครอง

๓.๔.๑ ให้เจ้าของสำนวนตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ได้รับความโดยละเอียดว่า ศาลปกครอง ได้กำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในวัน เวลาใด

๓.๔.๒ ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงให้ได้รับความโดยละเอียดถึงสถานะของผู้ร้องขอยกเว้น ค่าธรรมเนียมศาลว่า มีฐานะเพียงพอที่จะชำระค่าธรรมเนียมได้หรือไม่เพียงใด และคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีมีมูล ที่ศาลจะรับไว้เพื่อดำเนินคดีหรือไม่ เพียงใด

การประสานงานและการดำเนินการก่อนและหลังการยื่นคำคู่ความ

๑. การประสานงานและการดำเนินการของตัวความก่อนการยื่นคำคู่ความ

๑.๑ ผู้ประสานคดีผู้รับผิดชอบอาจกำหนดให้เป็นคณะหรือรายบุคคลก็ได้แต่ต้องระบุ ไปให้อย่างชัดเจน

ให้แจ้งชื่อผู้ประสานงาน/ผู้รวบรวมพยานหลักฐาน ผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงโดยระบุตัว และตำแหน่งสถานที่ติดต่อ และหมายเลขโทรศัพท์สำนักงาน รวมทั้งหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ เพื่อใช้ในการติดต่อประสานงานเมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วน

๑.๒ ใบมอบอำนาจ

ใบมอบอำนาจต้องใช้แบบพิมพ์ของศาลปกครอง ซึ่งสามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ ของศาลปกครอง ข้อความที่ระบุไว้ในใบมอบอำนาจควรกรอกข้อความที่ให้อำนาจดำเนินคดี หรือข้อความ ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๖๒ ให้ครบถ้วน ดังนี้

๑. กรณีว่าต่าง ดำเนินการฟ้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาจนกว่าคดีจะถึงที่สุด อุทธรณ์และแก้อุทธรณ์คดีต่อศาลปกครองสูงสุด ถอนฟ้อง รับเงินค่าธรรมเนียม ดำเนินการบังคับคดี ขอให้ พิิจารณาคดีใหม่และมอบอำนาจช่วงในการดำเนินคดีแทน

๒. กรณีแก้ต่างดำเนินกระบวนการพิจารณาจนกว่าคดีจะถึงที่สุด อุทธรณ์และแก้อุทธรณ์ คดีต่อศาลปกครองสูงสุดและมอบอำนาจช่วงในการดำเนินคดีแทน

ให้กรอกรายละเอียดเกี่ยวกับคดีในใบมอบอำนาจก่อนที่จะให้ผู้มอบอำนาจลงลายมือชื่อ และต้องระบุว่าผู้มอบอำนาจมีชื่อ นามสกุล และตำแหน่งใดไว้ได้ลายมือชื่อ ให้ส่งใบมอบอำนาจพร้อมสำเนา บัตรประจำตัวประชาชนและคำสั่งแต่งตั้งให้พนักงานอัยการพร้อมกับส่งมอบสำนวนให้สำนักงานคดีปกครอง

๑.๓ หนังสือนำเสนอเรื่องให้สำนักงานคดีปกครองดำเนินคดีในกรณีที่มีข้อเท็จจริง เอกสารหรือพยานหลักฐานที่สำคัญไม่ครบถ้วน

พนักงานอัยการจะแจ้งให้ตัวความชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ครบถ้วน และให้ตัวความส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานที่สำคัญให้ครบถ้วนภายในเวลาที่กำหนด หากไม่ดำเนินการ ภายในเวลาที่กำหนด พนักงานอัยการจะเตือนเป็นหนังสืออีกอย่างน้อย ๑ ครั้ง โดยระบุในหนังสือเตือน ครั้งสุดท้ายว่าหากตัวความไม่ชี้แจงข้อเท็จจริงและไม่ส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานที่สำคัญให้ครบถ้วน ตามเวลาที่กำหนดไว้สำนักงานอัยการสูงสุดอาจส่งเรื่องคืน

๑.๔ กรณีนำพยานบุคคลไปพบพนักงานอัยการ

ให้ตัวความนำพยานบุคคลไปพบพนักงานอัยการเพื่อซักถามเพิ่มเติม โดยพนักงานอัยการ จะมีหนังสือถึงตัวความเพื่อให้พยานบุคคลมาพบพนักงานอัยการในวันเวลาที่กำหนด

๑.๕ เงินค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

การส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีปกครอง ในกรณีว่าต่าง แก่ต่าง หน่วยงานต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

การส่งเงินค่าธรรมเนียมไม่ต้องส่งพร้อมเรื่องให้ดำเนินคดี ให้ส่งเมื่อพนักงานอัยการ มีหนังสือแจ้งให้นำเงินค่าธรรมเนียมไปวางศาล

การไม่ส่งเงินค่าธรรมเนียมภายในเวลาที่พนักงานอัยการกำหนด อาจทำให้คดีได้รับความเสียหายได้

การชำระเงินค่าธรรมเนียมศาลสามารถชำระได้เป็นเงินสดหรือแคชเชียร์เช็ค โดยส่งจ่าย ในนาม “เงินค่าธรรมเนียมและเงินค่าปรับของสำนักงานศาล...”

๑.๖ การไต่สวนคำร้องขอทุเลาการบังคับตามกฎ หรือคำสั่งทางปกครอง

หนังสือนำเสนอเรื่องให้สำนักงานคดีปกครองดำเนินคดี เจ้าของสำนวนจะต้องชี้แจงข้อเท็จจริง เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายในการออกกฎหรือคำสั่งทางปกครองที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี การให้กฎ หรือคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมีผลใช้บังคับต่อไปจะไม่ทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงที่ยากแก่การ เยียวยาแก้ไขในภายหลังการทุเลาการบังคับตามกฎหรือคำสั่งทางปกครองนั้นจะเป็นอุปสรรคแก่การบริหารงาน ของรัฐหรือแก่การบริการสาธารณะ

หน่วยงานมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุดได้ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ ได้รับแจ้งหรือทราบคำสั่งศาล

๒. การประสานงานและการดำเนินการหลังการยื่นคำคู่ความ

๒.๑ จัดทำคำชี้แจงเพื่อจัดทำคำให้การเพิ่มเติมแก้คำคัดค้านคำให้การ/คำแก้คำคัดค้าน

คำให้การ

เมื่อได้รับหนังสือจากพนักงานอัยการแจ้งให้จัดทำคำให้การเพิ่มเติม แก้คำคัดค้านคำให้การ/คำแก้คำคัดค้านคำให้การ ซึ่งหนังสือดังกล่าวจะแนบคำคัดค้านคำให้การ/คำให้การและสำเนาพยานเอกสารมาพร้อมด้วย ให้เจ้าของสำนวนรีบดำเนินการตรวจสอบคำคัดค้านคำให้การ/คำให้การดังกล่าว แล้วรวบรวมข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อจัดทำคำให้การเพิ่มเติมแก้คำคัดค้านคำให้การ/คำแก้คำคัดค้านคำให้การดังกล่าวพร้อมพยานเอกสาร โดยให้รีบส่งให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนโดยด่วนภายในระยะเวลาที่พนักงานอัยการกำหนดไปในหนังสือดังกล่าว ถ้าหากไม่สามารถดำเนินการจัดทำคำให้การเพิ่มเติมแก้คำคัดค้านคำให้การ/คำแก้คำคัดค้านคำให้การ ได้ภายในกำหนด ให้รีบทำหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยด่วนเพื่อพนักงานอัยการจะได้ยื่นคำขยายต่อศาลต่อไป

๒.๒ การเตรียมพยานบุคคลเพื่อเบิกความต่อศาลในกรณีศาลไต่สวนพยานเพื่อทราบข้อเท็จจริง ที่ยังไม่กระจ่างชัด

เมื่อหน่วยงานได้รับหนังสือแจ้งจากพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนแล้วให้นำพยานบุคคลพร้อมพยานหลักฐานไปศาลตามคำสั่งศาล โดยให้หน่วยงานนำพยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์และเป็นผู้จัดทำเอกสารไปศาล เพื่อเบิกความต่อศาลในประเด็นที่ศาลกำหนดพร้อมพยานเอกสารถ้ามี

๒.๓ วันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก

ก่อนวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกศาลปกครองจะส่งคำสรุปข้อเท็จจริงของตุลาการเจ้าของสำนวนมาให้ และพนักงานอัยการผู้รับมอบอำนาจได้จัดส่งให้หน่วยงานตรวจสอบ ว่ามีข้อเท็จจริงใดที่ไม่ถูกต้องหรือบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่ได้ให้ไว้ในคำฟ้อง คำคัดค้านคำให้การ คำให้การ คำให้การเพิ่มเติม หรือไม่ ให้แจ้งให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนทราบ เพื่อจะได้ยื่นคำชี้แจงแถลงให้ศาลทราบต่อไป และให้นำพยานมาให้ถ้อยคำประกอบคำแถลงดังกล่าวเพื่อยืนยันหรือหักล้างหรือข้อกฎหมายเพิ่มเติมในวันกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกก็ได้

๒.๔ แจ้งผลคดี

ให้หน่วยงานทำใบมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ของตนไปศาลในวันนัดฟังคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น และคัดสำเนาคำพิพากษาส่งมอบให้กับพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนโดยด่วน เพื่อพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจะได้มีหนังสือแจ้งหน่วยงานพิจารณาว่า ประสงค์จะอุทธรณ์หรือไม่อุทธรณ์ตามความเห็นของพนักงานอัยการต่อไป

หากหน่วยงานมีความประสงค์ประการใด ให้แจ้งพนักงานอัยการทราบภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่แจ้งความประสงค์ภายในระยะเวลาที่กำหนดข้างต้นถือว่าเห็นด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการ

การดำเนินการในการอุทธรณ์

๑. การอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลปกครองชั้นต้น

๑.๑ การอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น มีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑.๑.๑ การอุทธรณ์ต้องทำเป็นคำอุทธรณ์ซึ่งตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๑๐๑ กำหนดให้ทำเป็นหนังสือและอย่างน้อยต้องระบุ

- (๑) ชื่อผู้อุทธรณ์และคู่กรณีในอุทธรณ์
- (๒) ข้อคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น
- (๓) คำขอของผู้อุทธรณ์
- (๔) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์

๑.๑.๒ คำอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในเวลาที่กำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์ตามกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคดีเป็นอันถึงที่สุด โดยกำหนดระยะเวลาดังกล่าวตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ไม่ได้ให้อำนาจศาลปกครองขยายได้ ดังนั้น จึงไม่อาจยื่นคำร้องขอขยายเวลาการอุทธรณ์ออกไปได้

๑.๑.๓ ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นคำอุทธรณ์จะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในคำอุทธรณ์และต้องเป็นข้อที่โต้แย้งว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบในศาลปกครองชั้นต้น แต่ถ้าเป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะผู้อุทธรณ์จะยกขึ้นกล่าวในคำอุทธรณ์หรือในชั้นอุทธรณ์ก็ได้

๑.๒ เหตุที่ศาลปกครองมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๑๐๔ มีดังนี้

๑.๒.๑ คำอุทธรณ์นั้นไม่สมบูรณ์ครบถ้วนซึ่งอาจแก้ไขได้และผู้อุทธรณ์ไม่แก้ไขภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

๑.๒.๒ คำอุทธรณ์นั้นไม่สมบูรณ์ครบถ้วนและเป็นกรณีที่ไมอาจแก้ไขให้ถูกต้องได้

๑.๒.๓ ผู้อุทธรณ์ชำระค่าธรรมเนียมศาลไม่ครบถ้วนและไม่ชำระให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

๑.๒.๔ คำอุทธรณ์นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย

๑.๒.๕ คำอุทธรณ์นั้นยื่นโดยผิดระเบียบ

กรณีดังกล่าวหากศาลปกครองชั้นต้นตรวจพบก็จะมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ แต่หากศาลปกครองชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาเมื่อความปรากฏในชั้นศาลปกครองสูงสุด องค์คณะตุลาการศาลปกครองสูงสุดจะมีคำสั่งยกอุทธรณ์นั้น ซึ่งผู้อุทธรณ์มีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุด ระยะเวลายื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ สามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น ตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดข้อ ๑๐๕ ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งขยายได้ตามความจำเป็น ตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดข้อ ๖

๑.๓ คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ถือว่าเป็นที่สุด มีดังนี้

๑.๓.๑ คำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา รวมถึงในกรณีที่ศาลรับคำฟ้องที่ยื่นเมื่อพ้นระยะเวลาการฟ้องคดีแล้ว โดยศาลเห็นเองหรือเมื่อคู่กรณีมีคำขอ

๑.๓.๒ คำสั่งไม่รับคำฟ้องแย้งเนื่องจากไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

๑.๓.๓ คำสั่งไม่รับคำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง

๑.๓.๔ คำสั่งยกคำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง

๑.๓.๕ คำสั่งไม่รับหรือยกคำขอให้ศาลมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครอง
 อย่างไม่ใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษา หรือคำขอให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครอง
 ประโยชน์ของผู้ขอในระหว่างการพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษา

๑.๓.๖ คำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนฟ้อง

๑.๓.๗ คำสั่งอนุญาตให้คู่กรณีนำพยานหลักฐานมาสืบประกอบคำแถลง

๒. การประสานเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด

๒.๑ การอุทธรณ์

เมื่อพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีหนังสือแจ้งคำพิพากษา หน่วยงานต้องพิจารณา
 ความเห็นทางคดีว่าประสงค์จะอุทธรณ์หรือไม่อุทธรณ์ เนื่องจากการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น
 ต่อศาลปกครองสูงสุดมีกำหนดระยะเวลาเพียงภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลปกครองชั้นต้นได้มี
 คำพิพากษาหรือคำสั่ง และไม่สามารถยื่นคำขอขยายระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ได้อีก ดังนั้น หากหน่วยงาน
 ประสงค์จะอุทธรณ์ก็ให้แจ้งประเด็นของคำพิพากษาที่ยังคลาดเคลื่อนต่อข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายดังกล่าว
 พร้อมเหตุผลที่จะโต้แย้ง โดยจัดส่งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่จะอุทธรณ์ไปยังสำนักงานคดีปกครอง ภายใน
 ๗ วันทำการก่อนครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์

ค่าธรรมเนียมศาลในการอุทธรณ์คำพิพากษา ให้ผู้ประสานงานคดีของหน่วยงานนัดหมาย
 กับพนักงานอัยการเจ้าของสำนวน เพื่อให้ทราบวันที่พนักงานอัยการประสงค์จะยื่นอุทธรณ์ และประมาณการ
 ค่าธรรมเนียมในการอุทธรณ์ เพื่อจัดเตรียมค่าธรรมเนียมในชั้นอุทธรณ์ ซึ่งหน่วยงานอาจชำระเป็นเงินสด
 หรือเช็คธนาคารสั่งจ่ายในนาม “เงินค่าธรรมเนียมและเงินค่าปรับของสำนักงานศาลปกครอง...” โดยผู้
 ประสานคดีต้องนำไปชำระต่อศาลปกครองในวันที่ยื่นอุทธรณ์ต่อไป

๒.๒ การแก้อุทธรณ์

ในกรณีที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง
 ชั้นต้น พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจะมีหนังสือส่งหมายแจ้งคำสั่งศาลและสำเนาคำอุทธรณ์ให้หน่วยงาน
 ทราบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของคำอุทธรณ์ของคู่กรณีทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพื่อประกอบในการ
 จัดทำคำชี้แจงข้อเท็จจริงในการแก้อุทธรณ์พร้อมเหตุผลที่จะโต้แย้งประเด็นที่จะแก้อุทธรณ์ทุกประเด็นแล้ว
 จัดส่งไปยังสำนักงานคดีปกครอง เพื่อจัดทำคำแก้อุทธรณ์ยื่นต่อศาลปกครองสูงสุดต่อไป หากไม่อาจจัดคำชี้แจง
 ข้อเท็จจริงเพื่อจัดทำคำแก้อุทธรณ์ได้พ้นภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลปกครองสูงสุดกำหนด ให้มีหนังสือ
 แจ้งเหตุขัดข้องไปยังพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนเพื่อจะได้พิจารณายื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำแก้
 อุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดต่อไป

๒.๓ การแสวงหาข้อเท็จจริงการนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกและการพิพากษาของศาล ปกครองสูงสุด

ภายหลังจากแก้อุทธรณ์หากตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่า คดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอที่ศาล
 จะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้แล้ว จะมีการกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง นั่งพิจารณาคดี
 ครั้งแรกและพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีต่อไปเหมือนกับการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้นซึ่งพนักงาน
 อัยการเจ้าของสำนวนจะแจ้งให้ทราบตามหมายแจ้งกำหนดวันนัดของศาล แล้วแต่กรณี เพื่อให้ตรวจสอบ
 ข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นเพิ่มเติม (ถ้ามี) หรือดำเนินการตามหมายแจ้งของศาล

เมื่อศาลปกครองสูงสุดพิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดแล้ว พนักงานอัยการจะมีหนังสือแจ้งให้ทราบเพื่อดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งต่อไป

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองสูงสุดนั้นย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา ๗๓ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

การดำเนินการในชั้นบังคับคดี

๑. การบังคับคดีปกครอง

สำนักบังคับคดีปกครอง สำนักงานศาลปกครอง ได้แบ่งลักษณะของการบังคับคดีออกเป็น ๓ ลักษณะ

๑.๑ การดำเนินการบังคับตามคำบังคับของศาลปกครอง แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ตามลักษณะของคำบังคับ ดังนี้

๑.๑.๑ วิธีการบังคับกรณีการเพิกถอนกฎ

เมื่อศาลปกครองมีคำพิพากษาให้เพิกถอนกฎ สำนักงานบังคับคดีปกครอง มีหน้าที่จัดส่งผลแห่งคำพิพากษาให้เพิกถอนกฎไปลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาซึ่งการประกาศดังกล่าว มีผลเป็นการเพิกถอนกฎนั้น

๑.๑.๒ วิธีการบังคับกรณีเพิกถอนคำสั่งอย่างเดียว

เมื่อศาลปกครองมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งอย่างเดียว โดยผลของกฎหมาย ถือว่าคำสั่งนั้นได้มีการเพิกถอนแล้ว

๑.๑.๓ วิธีการบังคับกรณีสั่งให้ชดใช้เงิน

เมื่อศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชดใช้เงิน สำนักบังคับคดีปกครองจะมีหนังสือแจ้งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ) ที่ประสงค์จะบังคับคดีต่อไป ให้ยื่นขอออกหมายบังคับคดีต่อศาลปกครอง

เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว จะเป็นการบังคับตามหมายบังคับคดีของศาลปกครอง ซึ่งขั้นตอนต่อไปจะบังคับตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ หมวด ๒/๑ ส่วนที่ ๒ โดยในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองให้แต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับทางปกครองเพื่อดำเนินการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินต่อไป และการแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับทางปกครองให้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งใช้มาตรการบังคับทางปกครองและการแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๑.๔ การบังคับกรณีสั่งให้กระทำหรือละเว้นกระทำให้บังคับตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ หมวด ๒/๑ การบังคับทางปกครอง ส่วนที่ ๓

